

Rajzos történetek az idegennyelv-oktatásban

MAJOR FERENCNÉ

major.ferenckaroly@upcmail.hu

ny. főiskolai docens

Tapasztalataim szerint rajzos történetek révén növelhető az idegen nyelvek tanításának hatékonysága. A képes sztorik életszerű, természetes beszédhelyzetet teremtenek, a képleírásnál túl saját gondolataink megformálására készítik tanítványainkat. „[...] a nyelvtudás mindig kontextusfüggő, lényege az adott szituációban való helyzetállás.” (Medgyes 2010: 84) Érzelmileg is motiválják, jókedvre hangolják a csoportot, derűs, közvetlen légkört teremtenek a nyelvórákon.

A történetek nem képregények, mert a képregényekben a képek nem állnak meg önállóan, szövegkíséret nélkül; bennük a kép csupán illusztráció, a szöveg mondja el a történetet. A sztorik legáltalánosabb jellemzését Eckersley¹ (1964: 165) adta: *Story without Words*. A képsorokat Eckersley tankönyvírói gyakorlatát követve legcélszerűbb ismétlések alkalmazásával, egy-egy témakör lezárása után megtárgyalni, amikor a tanulók már rendelkeznek a témához szükséges nyelvi anyaggal. Nem annyira az új szókinccs elsajátítását, hanem a tanultak új, a megszokottól eltérő szituációban való megforgatását, alkalmazását hivatottak szolgálni. Bevezetésük kezdő, de már bizonyos nyelvi alapokkal rendelkező tanulóknak ajánlható, nálunk ez a 6. osztályt jelentheti.

A sztorik nyelvórai feldolgozása általában két szakaszban történik. Az egyikben a reprodukálás, a másikban a produkálás van túlsúlyban. A reprodukáló szakaszban érdemes arra törekedni, hogy ha botladozva, illetve nyelvi hibákkal is, de a tanulók maguk próbálkozzanak a képleírással, legalábbis a képsor lényegének megragadásával. A részletes kérdések alapján történő feldolgozást a globális áttekintés után célszerű elvégezni. A feldolgozás második, *produkáló* fázisában a következő órán a kérdések kibővíthetők. Ezek a kérdések a képsorral kapcsolatosak, de elvontabbak, a képekből nem közvetlenül kiolvasható, nyelvi fantáziát is megmozgató válaszokat, improvizációt igényelnek.

Fent leírt tapasztalataim összhangban vannak Cs. Marton Lívia nyelvtanárnak, tankönyvírónak a képleírás technikájával kapcsolatos gondolataival. Szerinte, ha egy képről kell beszélnünk, mondanivalónkat három részre oszthatjuk:

¹ C. E. Eckersley (1892–1967) *Essential English* című népszerű, először 1938-ban megjelent nyelvkönyvsorozatában 11 képes történetet közöl. Eredetiségüket, egyediségüket az adja, hogy hozzájuk a szerző didaktikai feldolgozást is nyújt – a képeket kísérő kérdések és néhány szükséges kifejezés megadásával. Az *Essential English* kötetei hazánk nagyobb könyvtáraiban ma is fellelhetők. Tudomásom szerint köztük a legnagyobb kollekcióval a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtára rendelkezik.

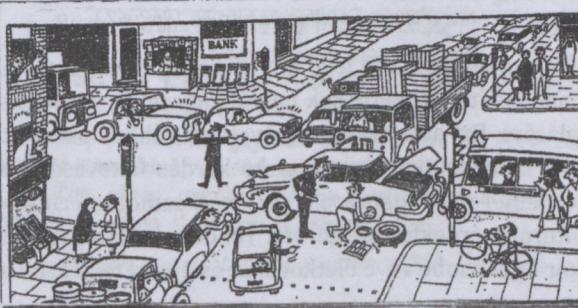
1. Mit látok a képen? (The main idea)
2. A látottak részletezése (The details)
3. Egyéb gondolatok, saját véleményem (My opinion) (Cs. Marton 2011: 28)

Ezek a tételek nem csupán az egyes, elkülönült képekre, hanem az összefüggő képsorokra is érvényesek.

A képeket kísérő kérdéseket nem célszerű a tanulók kezébe adni, ez túlságosan megkötne a tanár kezét és a gyerekek nyelvi fantáziáját.

Az általam bemutatott rajzos történetek angol és orosz forrásmunkákból származnak (Heaton 1968, Lapidus-Shevtsova 1962). A hozzájuk fűzött megjegyzések saját oktatási gyakorlatomból erednek (Majorné 1973).

Vesztesége lenne nyelvoktatásunknak, ha hagynánk feledésbe merülni a múlt tapasztalatait. Kár lenne átlépni rajtuk. Mindent, ami hatékonyabbá tudja tenni nyelvoktatásunkat, ki kell bányászni a múltból is. Ez a szándék vezetett e munka megírásában.

- 1/ crossroad, pavement, traffic, traffic-lights, traffic jam, driver, policeman, queue, tyre, puncture, blocked, direct /traffic/ , blow /their/ horns.
- 2/ a/ Why has the car in the middle of the road stopped?
 b/ What is the driver trying to do?
 c/ What are the other drivers doing?
 d/ What is the policeman telling the motorist?
 e/ What is the other policeman trying to do?
 f/ Where are all the cars?
 g/ Why can they not move?
 h/ What kind of buildings are on both sides of the road?
 i/ What is the boy on the pavement carrying?
 j/ What are the people getting off the bus?
- 3/ Describe the picture.

1. ábra (Forrás: Heaton 1968.)

Heatonnak egy autóvezető miatt kialakult abszurd helyzetet bemutató képe rendkívül dinamikus, mozgalmas. Példa arra, hogyan lehet egyetlen rajzon egy eseményt megjeleníteni, erről és a kép részleteiről beszélni. A közlekedési csődhelyzet komikus ellenpólu-

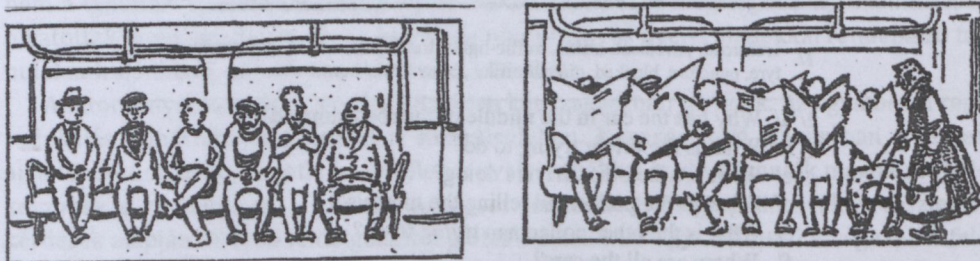
sa az eseményekről tudomást sem vevő, két beszélgető asszony. Ha a kép a városi közlekedés témaköre után kerül sorra, akkor ismeretlen szó nem is marad benne.

"Two tickets for the 9 o'clock show, please,
one behind the other."

2. ábra (Forrás: Lapidus-Shevtsova 1962: 67.)

A 2. kép nagy előnye, hogy az alatta lévő kísérszöveg révén azonnal felfogható, megérthető. A tanulók önállóan, tanári kérdések nélkül képesek a rajz leírására, a látottak lényegének összefoglalására. Ezt a mozzanatot követheti néhány produktív nyelvhasználatot elősegítő és nyelvi fantáziájukat megmozgató kérdés feltevése. Ezek a sorban állók külsejére, öltözkéjére, nemére és életkorára, a film vagy színdarab címére, témájára, a jegy árára, a tanulók kulturális érdeklődési körére, rendezvénylátogatási szokásaira vonatkozhatnak, mindenkor figyelembe véve életkorukat és nyelvi felkészültségüket.

3. ábra (Forrás: Lapidus-Shevtsova 1962: 166.)

Az utazás témakörébe illeszkedő 3. sztori kezdő (de már bizonyos nyelvi alapokkal rendelkező) nyelvtanulók számára is eredményesen használható. A két kép és a köztük lévő különbség szempillantás alatt felfogható, érzékelhető, azonnali megszólalásra készíti a tanulókat. Lehet szólni az utasok neméről, számáról, életkoráról, öltözködéséről, de hatásosabb inkább az idős asszonyra fókuszálni: Városlakó? Ha nem, ez honnan tudható? Hová tart? Miért jár bottal? Mit visz a táskájában és kinek?

Produktív feldolgozásra készítő kérdések: Így öltöznek ma az idős asszonyok? Igaz ez a történet? Elhíhető? Mi benne a túlzás? Saját tapasztalataik és felfogásuk, magatartásuk.

Merry Christmas

1. Did it happen at the end of December or in June?
2. What were people getting ready for?
3. What did the woman in the picture do about the house?
4. Did anyone help her do the rooms?
5. Where did she go after she finished doing up the rooms?
6. What had the woman gone shopping for?
7. What did the woman cook for the New Year party?
8. Who decorated the New Year's tree?
9. Was the woman gay and happy when the New Year came or was she tired and exhausted?
10. The other members of the family were ashamed of themselves when they saw it, weren't they?

4. ábra (Forrás: *Lapidus-Shevtsova 1962: 120–121.*)

A 4. kép – H. Bidstrup² alkotása – összetettebb, több elemből áll, mint az előző három. Ennek ellenére rövid időn belül áttekinthető, értelmezhető. Sajnos, életigazsága elvitathatatlan. Az ismeretlen szavak száma minimális, ha az *otthon, család, házimunka, ünnepek* témakörhöz csatlakozik, annak újszerű feldolgozását nyújtva. Éppen ezért ebben az esetben is sor kerülhet az óra első fázisaként a képsor kérdések nélküli, önálló leírására, a történet összefoglalására. Ezt követheti a képsor részletesebb megtárgyalása, mintegy vázlatként használva a tankönyv, sztori alatti kérdéseit. Ezek kiegészíthetők több nyelvi fantáziát, ötletet kívánó kérdéssel, melyek megválaszolása már nem olvasható le közvetlenül a képről. A kép csak stimulust ad: az édesanya neve; kinek, mit vásárol és hol; mit főz, mit süt; hogy hívják a gyerekeket; ki hány éves; mi az édesapa foglalkozása; miért nem segített otthon; hol tartózkodott stb.

A következő nyelvrórán a történetek felidézése, néhány írásbeli feladat meghallgatása és megvitatása után a munka produktív szakasza következik. Ekkor már olyan gondolatok felvetésére és cseréjére is sor kerülhet, melyekhez a kép csak kiindulópontot nyújt. A ti családokban is ez a szokás? Hogy készültök az ünnepre? Mi a családi munkamegosz-

² A híres dán karikatúrista, Herluf Bidstrup (1912–1988) tematikus rendben csoportosított, válogatott rajzai letölthetők az internetről, ha beírjuk a keresőbe: *My Bidstrup Gallery* (Majorné 2012: 43). Nyelvtanítási célokra több felhasználható belőlük. Ajánlom: *Four temperaments, Coaching before a match, Readers of the book, Sensation in a zoo, Home-work*.

tás, beleértve a ti munkátokat stb., stb. Mindenkor a tanulócsoporthoz nyelvi felkészültségtől, kedvtől, fantáziájától függően alakítva az óra menetét.

Szubjektív hangú befejezés

Felvetődhet a kérdés: miért kerültek látókörömbe a képes történetek, miért figyeltem fel az ezekkel kapcsolatos szakirodalomra? Milyen megfontolások vezettek a sztorik oktatómunkámban való alkalmazására?

Ezek elsődleges oka az, hogy mint nyelvtanuló és mint nyelvtanár szembekerültem a nyelvtanulás legnagyobb rémével: a felejtéssel. Az új szavak egyre csak jönnek, a régen tanultak elhalványulnak, feledésbe merülnek, majd maguk is új anyaggá, új szóvá lépnek elő. Így ebben a bűvös körforgásban a munka értelmét veszti, az eredménytelenség állandó (Majorné 1968: 33). Nyilvánvaló, hogy a felejtés legfőbb ellenszere az ismétlés. Ebben az írásomban ismertetett ismétlési eljárásaim között szerepelnek a köznyelvi témákat új összefüggésekben megvilágító humoros rajzos sztorik (Majorné 1968: 35–36).

A másik megfontolás, ami a képsorok alkalmazásához vezetett, a következő tapasztalat volt: még azok a szorgalmas tanulók is, akik folyékonyan felmondják az olvasmányok tartalmát, elvégzik a tankönyv gyakorlatait, megtorpannak, ha a tanult struktúráknak és szókincsnek új, kommunikációs helyzetben kell szerepelni a beszélgetés és írásbeli munka során. Tanítványaink gyakran a megfelelő szó ismeretének hiánya miatt akadnak meg, állnak le. Nem tudják meglévő nyelvi eszközeiket „csatasorba” állítani, körülírással, kis szókinccsel is kifejezni gondolataikat. A feladat: meg kell tanítani őket arra, hogy képesek legyenek azzal gazdálkodni, amit tudnak. Mindezt legplasztikusabban Németh László, a nagy író és lányainak nyelvtanára így fejezte ki: „Az ember egy idegen nyelven mindig azt mondja, amit tud, s nem azt, amit akar. De tudnia kell azt is, hogy mit tud.” (Németh 1962: 146) Azt tapasztaltam, hogy a fenti gondok orvoslását a képes történetek, az ismétlés és szituációteremtés révén legalább részben elősegítették.

A harmadik ok, ami miatt időnként felhasználtam a rajzos történeteket, az volt, hogy igyekeztem megkönnyíteni a tanulmányaik miatt komoly stresszben élő tanítványaim helyzetét, nyelvtanulásukat vonzóbbá, ugyanakkor hatékonyabbá, az órák légkörét pedig derűssé, felszabadultabbá tenni.

Bízom benne, hogy írásomban találnak majd nyelvtanár kollégáim a munkájukban hasznosítható elemeket, és így saját bevált eljárásaik mellett a múlt tapasztalatainak felhasználásával szélesednek oktatási eszközeik, bővül oktatási repertoárjuk.

AJÁNLAT A RAJZOS TÖRTÉNETEK TÉMÁJA
A HAZAI IDEGENNYELV-TANÍTÁSBAN SZAKIRODALMÁHOZ

- Előd Nóra – Koleszár Ferencné 1981: *Mü govorim o kartyinkah! Po kartyinkam Herlufa Bidsztrupa*. Budapest: Külkereskedelmi Főiskola.
- Major Ferencné 1967: Diafilm az ismétlés szolgálatában. *Audio-Vizuális Technikai és Módszertani Közlemények*, 4. 24–31.
- Major Ferencné 1973: Humoros képsorok az orosz nyelv oktatásában. *Audiovizuális Közlemények*, 2. 253–260.
- Szalóky Terézia 1974: A Bidsztrup rajzok az orosz nyelvi beszédkészség fejlesztésében. *Felsőoktatási Szemle*, 6. 353–354.
- Tálas Istvánné 1965: Az audio-vizuális szemléltetés története és a modern gépi segédeszközök. *Modern Nyelvoktatás*, 2. 80–88.

IRODALOM

- Cs. Marton Lívia 2011: A képleírás technikája. *Tanítás-Tanulás*, 2. 28.
- Eckersley, Charles Ewart 1964: *Essential English Book One*. Budapest: Athenaeum Kiadó.
- Heaton, James B. 1968: *Composition Through Pictures*. London: Longmans.
- Lapidus, Boris Aronovic – Shevtsova, Svetlana Vasil'evna 1962: *The way to spoken English*. Moszkva: Ucspedgiz.
- Major Ferencné 1968: Ismétlési eljárások. *Idegen Nyelvek Tanítása*, 2. 33–38.
- Major Ferencné 1973: Humoros képsorok az orosz nyelv oktatásában. *Audiovizuális Közlemények*, 2. 259–260.
- Major Ferencné 2012: Hazai szerzők új angol nyelvkönyvsorozatáról. *Módszertani Közlemények*, 1. 38–43.
- Medgyes Péter 2010: A magyar idegen nyelv-oktatás aranykora: 1989–2009. *Modern Nyelvoktatás*, 2–3. 77–92.
- Németh László 1962: *Lányaim*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Scsukin, Anatolij Nyikolajevics 1972: Vizualnije sredsztvta obucsenyija za rubezsom. *Inosztrannije jaziki v skolje*, 1. 49–56.